

Folkethinget i Sommeren 1876 vedtagne Beslutning, som de Herrer ganske vist ikke stemte imod, men heller ikke vare til Stede ved. I Begyndelsen af Aaret 1877, ja jeg tror gjennem hele Aaret 1877, var der gjennemgaaende hos alle bevidende og fornuftige Folk i Landet et Ønske om, at man ad den rolige Forstaaelses og Overenskomsts Vej kunde komme bort fra de Konflikter, vi vare komne ind i, komme ind i nye Tilstande med en ny Regjering, der var i Stand til at tage fat fra Ny af, og som kunde bane Vej for Fremskridt — man behøvede jo ikke derfor at være enig om Regjeringens Sammensætning, — men som kunde tage fat fra ny af. (En Stemme: Det var i Slutningen af 1877). Ja, det var i Slutningen af 1777; thi forinden den provisoriske Lov var udstedt, tror jeg ikke, at Ønsket var saa levende, som det blev siden. Det er paa Grundlag af dette Ønske, at vi da gik frem, som vi gjorde det, men jeg tilføjer, at der ogsaa har været andre Betragtninger, som have ledet os i saa Henseende, og jeg skal sige, at den Betragtning, der maatte for os har været nok saa afgjørende, som Hensynet til vore indre Forhold, var Hensynet til Landets ydre Forhold. Jeg tror ikke, at et lille Land vil være i Stand til under de nuværende europæiske Forhold med Sikkerhed og No at gaa sin Fremtid i Møde, naar det slides op i indre Splid. Det er en af Hovedgrundene, der for mig har været bestemmende for at gaa frem ad en Vej, der kunde tilveiebringe Forstaaelse og Overenskomst mellem Alle. — Jeg tror dernæst, at en Betingelse for, at et lille Land skal kunne have sin Stilling i Europa, og navnlig et lille Land, der har et saadant Mellemværende, som vi have haft og endnu have, er den, at det maa kunne sørge for at kunne staa urokelig paa Rettens Grund, og at Betingelsen for, at dette lille Land kan gjøre det, er den, at hjemme i det er Retten aglet. Dette lille Land maa kunne gaa til Europa og sige: Giv os vor Ret, giv os det, som I have lovet og svoret at ville give os, opfyld den traktatmæssige Ret. Jeg taler ikke her om et enkelt Spørgsmaal, men jeg taler om vort hele Forhold til Ulandet. Det er Betingelsen for, at et lille Land kan rette den Appel til Ulandet: Sæt Retten over Magten, og sæt Gærs besvorne Traktater over Gærs egne Magtlyster og politiske Bestræbelser. Det maa et lille Land kunne gjøre, men hvorledes skal et lille Land kunne gjøre det, naar det hjemme i sin egen Kreds sætter Magt over Ret, hvorledes vil det være muligt for dette lille Land at føre et Sprog, som det sømmer sig for det, til Europa, naar det hjemme støtter sin Regjering ved Betragtninger som de, der her hjemme ere komne frem gjennem Pressen, at nu var Rettens Tid forbi, og Magten havde skabt en ny Ret. Vil da ikke det lille Land af Europa faae det Svar: „Glemmer Du da, at nu er Rettens Tid forbi, og Magten har

skabt en ny Ret, og vil den Regjering, som staar i Spidsen for det lille Land, kunne svare Noget dertil? Jeg siger, lignende Betragtninger, maatte være ledende for Enhver lige overfor de nuværende europæiske Forhold, ledende for Enhver til fremfor Alt at søge at faae slaaget fast her hjemme Enigheden om at have Retten, saa at alt Andet viger derfor. Det, som det kommer an paa, er at vi lige overfor Verden — jeg taler om Ulandet — ikke blive staaende paa Magtens, men paa Rettens Grundlag, og staa saaledes, at vi kunne sige: Gjør ikke mod os Andet end, hvad I ville have, at der skal gjøres mod Eder. De Principer, I ønske fulgte mod Eder, før dem igjennem lige overfor os. Men det er atter en Betingelse her, at vi selv følge disse Principer her hjemme, at vi her hjemme ikke komme ind paa en Vej, hvor Partisanismen kommer til at kvæle Betragtningen af det Heles Vel. Det er disse Betragtninger indadtil og udadtil, der have gjort, at jeg og mine Meningsfæller med stor Konsekvens, med stor Udholdenhed og stor Resignation indtil det sidste Dieblit, indtil den sidste Lyddel, indtil den sidste Konsekvens af vor Politikk have ført det igjennem, som kunde mulig-gjøre en Forstaaelse, idet vi ikke blot have arbejdet for, at vi den Gang, Konflikten første Gang brød udenfor Lovens Gærde her hjemme, atter kom indenfor Loven, men ogsaa arbejdede til, at der ved en, ofte meget besværlig Forhandling tilveiebragtes en saadan Tilstand, hvor det skulde være muligt for Enhver med en lille Smule god Villie at skaffe nye Tilstande tilveie. Dette er ikke lykkedes. Jeg maa ikke blot sige, at det ikke er lykkedes, men jeg vil rent ud sige, at det er fuldstændig mislykkedes. (Røfod: Hør!) Jeg synes, at de Herrer paa den Side ikke bør være saa glade over, at det er mislykkedes, men jeg undtager det ærede Medlem fra Bornholm, jeg tror, han indtager en Særstilling, naar vi komme til at tale om det Spørgsmaal. Jeg anser det for en Ulykke, at det er mislykkedes, jeg tror, at det er en Ulykke, at vi ere komne saa vidt, at vi, uagtet vi fra vor Side have gjort alle mulige Indrømmelser for at naa fredelige og rolige Tilstande, dog ere blevne viste tilbage (Udbrydelse af Vilde). Nu er det ærede Medlem igen saa urolig, idet han giver den Tankegang Udtryk, at vi blot skulde være blevne ved. Det har det ærede Medlem Ret i. Men vi havde dog virket til at gjøre det muligt at komme ind paa lovlig Grund, og havde gjort saa mange Indrømmelser, at vore Modstandere uden altfor store Gemyngelser — thi det skal man aldrig forlange af sine Modstandere naar man vil have Fred — og med nogenlunde Anstand kunde sætte Landets Interesser over Partiinteresserne. Mere end dette kunne vi dog ikke gjøre, vi kunne ikke gaa et Skridt videre end hertil; der maatte det benyttes fra anden Side.